

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

*Гуменюк Анастасія
Науковий керівник: доц. Сіткарь В. І.*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДИХ СІМ'ЯХ

Період кардинальних змін, які відбуваються у соціокультурному просторі України, супроводжується актуалізацією кризових процесів інституту сім'ї: зростанням кількості розлучень на початковому етапі життєдіяльності сім'ї, зниженням якості сімейних взаємин і задоволеності шлюбом, погіршенням адаптивних можливостей подружжя, послабленням захисної функції сім'ї від динамічних процесів суспільства. Все це призводить до дезорганізації шлюбно-сімейних взаємин. Особливо чутливою до змін, що відбуваються в суспільстві, є молода сім'я, в якій ще не сформована стійка рольова структура, не вирішена проблема сімейної влади, не актуалізований сімейний сценарій тощо.

Функціонування молодої сім'ї – складний і багатомірний процес, який значною мірою залежить від батьківської сім'ї. В літературі підкреслюється значущість впливу батьківської сім'ї на адаптивність молодого партнерства: сімейний сценарій (Т. Димнова, Л. Долинська), патологізовані сімейні ролі (Е. Ейдемільер, Г. Кочарян), сімейні міфи і правила (Г. Андреева, Н. Соловйов). Важливість системних показників функціонування сім'ї, їх переваги над індивідуально-психологічними особливостями подружжя підкреслено в парадигмах системної сімейної терапії (С. Кратохвіл, С. Мінухін, Б. Хеллінгер).

Проте систематичних досліджень, присвячених особливостям конфліктів молодого подружжя, у вітчизняній науково-психологічній літературі недостатньо. Необхідність спеціального вивчення зазначених питань, їх актуальність у сучасних умовах кризи сім'ї зумовили вибір теми дослідження.

Метою статті є аналіз основних чинників виникнення конфліктів у молодого подружжя.

Сім'я є складним соціокультурним явищем. Вона віддзеркалює всі аспекти людської життєдіяльності і виходить на всі рівні соціальної практики: від індивідуального до суспільно-історичного, від матеріального до духовного. Особливо важливим для українського суспільства, яке шукає реальні принципи власного розвитку, є дослідження проблем благополуччя сім'ї її взаємодії з суспільством. Сім'я завжди є моделлю суспільства, відображає його економічні й духовні суперечності.

Молода сім'я – це соціальна група, яка утворена з чоловіка та дружини, котрі перебувають у шлюбі, і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності. При цьому важливим фактором розвитку сім'ї є конфліктність її членів, що впливає на характерологічні якості подружжя, «образу» партнера, виховні установки тощо. Досліджено, що причини більшості конфліктів виявляються в сімейному середовищі і пов'язані з виховною неспроможністю батьків, їх не готовністю до батьківства і материнства, відхиленнями в структурі сім'ї і у прабатьківських сім'ях [4, с. 150].

Вчені виділяють декілька кризових періодів в розвитку молодої сім'ї:

Перший рік подружнього життя характеризується конфліктами адаптації один до одного, коли два «Я» стають одним «Ми». Відбувається еволюція почуттів, закоханість зникає і подружжя постають один перед одним такими, які вони є. Відомо, що в перший рік життя родини імовірність розлучень досить велика, до 30% загального числа шлюбів.

Другий кризовий період пов'язаний із народженням дітей. Народження дитини є серйозним випробуванням для сім'ї. В подружжя з'являються нові обов'язки по догляду за дитиною і її вихованням. У зв'язку з цим у них суттєво зменшуються можливості для професійного росту і для реалізації своїх інтересів. У цей період можливі зіткнення поглядів

подружжя та їх батьків щодо виховання дитини. Втомиленість дружини доглядом за дитиною, може призвести до тимчасової дисгармонії в сексуальних стосунках [5, с. 16].

Стосовно проблеми дослідження науковий інтерес має функціональний підхід, заснований на представленні особи через її ролі і функції в групі. Щодо шлюбу цей підхід виражається в дослідженні співвідношення психологічних сімейних ролей подружжя, їх уявлень про сім'ю. Сумісність при цьому виступає як узгодження, схожість уявлень, очікувань партнерів про сімейне життя, несуперечливість ролей в подружній парі. Саме таке розуміння сумісності, близьке до розуміння задоволеності шлюбом [2, с.32]. Прихильники функціонального підходу вважають, що якщо члени сім'ї по-різному розуміють свої ролі і пред'являють один одному неузгоджені, неприйнятні партнером очікування і відповідні їм вимоги, тоді сім'я є малосумісною і конфліктною. В такому випадку мова ведеться про рольовий конфлікт, або конфлікт уявлень.

Основна частина робіт, проведених з цього напрямку, присвячена вивченню розподілу сімейних ролей подружжя. Наприклад, в дослідженні, проведеному І. Єфімовою, показано, що структура сімейних ролей зазнає змін в ході циклу розвитку сім'ї. Відбуваються і значні зміни в плані традиційності – егалітарності розподілу ролей між подружжям, і якщо, деяке зрушення в бік більш традиційних відносин підвищує задоволення шлюбом на певних етапах циклу розвитку сім'ї, то в інші періоди підвищенню задоволення шлюбом, навпаки, сприяє збільшення егалітарності (тобто розподілу ролей між чоловіком і дружиною переважно порівну, незалежно від статі) подружніх відносин [6, с. 98].

За характером розподілу обов'язків всі сім'ї Г. Закірова розподіляє на три групи: із значною, помірною і слабкою участю чоловіка в домашній роботі. Виявилось, що число незадоволених шлюбом жінок значно збільшується при переході від першої до другої і третьої груп сімей, а число задоволених зменшується. Цікаво, що в тому ж напрямі зазнає змін рівень задоволеності шлюбом у чоловіків. Мабуть, якщо чоловік самоусувається від роботи по господарству, дружина постійно виражає незадоволеність із цього приводу [7].

Цікава робота з цього напрямку була проведена Т. Гурко [3]. Виявлено, що у випадках, коли жінки задоволені участю чоловіка в домашніх справах, вони частіше задоволені шлюбом (50%), незадоволені – 19% респондентів. Навпаки, незадоволеність ставленням чоловіка до господарських справ чітко корелює з незадоволеністю сімейним життям (12% і 58% відповідно).

Науковець Н. Кабаченко, пов'язує стабільність шлюбу з успішністю батьківських сімей, а сумісність в шлюбі – з моделями устрою в прасім'ях та статусом сиблінгів у сім'ї. В системній сімейній терапії існує погляд на вибір чоловіка із-за схожості в їх сімейній історії, внаслідок чого одружуються люди з досить схожим дитинством або з одним і тим же набором сімейних проблем (у їх батьківських сім'ях) [9, с.54].

Науковими дослідженнями розкрито структурно-функціональні характеристики конфліктного взаємовпливу батьківських сімей та молодого подружжя, проаналізовано вплив батьківської сім'ї на особливості взаємин у молодому шлюбі, визначено динаміку функціонування молодого подружжя із різних батьківських сім'ях, виділено фактори, які зумовлюють створення особистістю власної моделі сім'ї. Зокрема, Т. Кравченко доведено залежність характерологічних особливостей молодого подружжя від типу батьківської сім'ї. На її думку, дисфункційні батьківські сім'ї формують інфантильність, егоцентризм, конфліктність, співзалежність, низький рівень самоконтролю, а функційні сімейні взаємини впливають на формування комунікативності, дружелюбності, самоконтролю поведінки, самостійності [1, с. 64].

В контексті нашого дослідження зазначимо, що А. Іванцовою визначено такі структурно-функціональні особливості конфліктних молодих сімей: авторитарний розподіл влади, перевага традиційних взаємин над егалітарними (67%); некомплементарність, ригідність рольової поведінки (56%); неузгодженість сімейних цінностей (65%) та установок (57%); неузгодженість сімейних сценаріїв подружжя (55%); жорсткість сімейних меж (56%) та розмитість, ригідність індивідуальних меж (71%); деструктивний характер міжособистісної взаємодії (87%); тенденції до суперництва (31%) та уникання (29%) при вирішенні сімейних труднощів; наявність напруги (75%), відчуття провини (65%), переживання тривоги (91%); некомплементарність особистісних профілів партнерів (62%); низький рівень задоволеності (56%) та сімейної

адаптованості (45%). До того ж такі виявлено фактори ризику проблемного молодого подружжя, зокрема: ранній вік взяття шлюбу (17–18 років), тривалість дошлюбного знайомства менше шести місяців, дисгармонійні риси особистості, неблагополучна батьківська сім'я [8].

Такими чином, чимало авторів які на основі практичного досвіду показали наявність в шлюбі неусвідомленої тенденції до повторення стилю сім'ї своїх батьків, що може чинити значний вплив на відносини між подружжям. Деякі автори вважають головною моделлю батьківську сім'ю, інші – сім'ю близьких родичів.

Вищезазначене дозволяє зрозуміти, що характерологічні і гендерні особливості подружжя зумовлюють відтворення моделі батьківської сім'ї. Батьківська модель починає діяти в період від трьох до п'яти років сімейного стажу. Лише після п'яти років спільного життя чоловіка і жінки можна вважати, що сім'я сформувала стійку сімейну структуру. Описані сімейні дисфункції молодого подружжя, що детерміновані батьківською сім'єю, свідчать про необхідність соціально-психологічного втручання і потребують корекції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буніна Л.М. Формування у молодих сімей навичок усвідомленого батьківства засобами соціально-педагогічної підтримки / Л.М. Буніна. – Луганськ, 2005. – 212 с.
2. Гурко Т.А. Программа социальной работы с молодыми семьями / Т.А. Гурко. – М. : Ваклер, 1998. – 226 с.
3. Демидова Т. Психологические особенности формирования представлений о будущей семье у юношей и девушек / Т.А. Демидова // Психологія : збірник наукових праць. – Вип. 18. – К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2011. – С.150–153.
4. Денисенко А.А. Исследование психологической готовности молодежи к супружеским взаимоотношениям / А.А. Денисенко // Наука і освіта. – 2012. – № 2. – С. 15-18.
5. Ефимова И.В. Социальная работа в области профилактики и преодоления семейного неблагополучия / И.В. Ефимова // Социальная педагогика. – 2011. - №1. – С. 97-100.
6. Закирова Г. Н. Опыт реализации программы профилактики семейного неблагополучия / Г.Н. Закирова // Работник социальной службы. – 2012. – №5. – С. 19-22.
7. Иванцова А.К. Про работу с проблемными семьями / А.К. Иванцова // Воспитание школьника. – 2013. – №10. – С. 18 – 20.
8. Кабаченко Н. Радикальні підходи у сімейній роботі / Н. Кабаченко // Соціальна політика і соціальна робота. – 2004. - №2. – С. 112-121.
9. Кравченко Т.В. Життєві сценарії сім'ї та їхній вплив на соціальний розвиток особистості / Т.В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2012. - №1. – С. 62-64.

Уляна Дуда

Науковий керівник: доц. Адамська З. М.

ІНТЕРНАЛЬНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК САМОАКТУАЛІЗОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У сучасному світі життя людини важко уявити без постановки та досягнення цілей, які можуть бути пов'язані з особистим та професійним життям. Соціально-економічні і суспільні умови змушують людину постійно розвиватися, досягати нових вершин, пізнавати себе та навколишній світ. Вони дають особистості можливість всебічно розвиватися, віднайти життєве призначення, пізнати сенс власного життя, здійснювати повноцінну життєдіяльність, що призведе до самоактуалізації – відчуття себе людиною, здатною на перетворення, творчі звершення, подолання життєвих труднощів. Все це в подальшому допоможе досягнути особистості тимчасової або постійної самореалізації. Одним з важливих напрямків реалізації людиною власного потенціалу є професійна діяльність, яка охоплює етапи від професійного самовизначення до досягнення професійного «акме» [2]. Це все супроводжується постійним професійним самовдосконаленням. «Фундамент» розвитку професіоналізму майбутнього фахівця закладається у вищій школі. Тому виникає необхідність дослідження особливостей розвитку самоактуалізації студентів-психологів на етапі їх професійного становлення.

Проблема самоактуалізації особистості є однією з актуальних як для зарубіжної (А. Адлер, К. Юнг, Е. Еріксон, Е. Фромм, К. Хорні, К. Гольдштейн, К. Роджерс, А. Маслоу, Г. Олпорт, Г. Мюррей, Г. Мерфі, Дж. Келлі, Р. Мей, Ш. Бюлер, О. Хакслі, Д. Б'юдженталь,